

Vragen Commissie Ruimte 4 september 2020 over Voortgangsrapportage
(febr, maart, april) grote projecten en risicoparagraaf

Vragen Commissie Ruimte	Antwoorden
Vragen n.a.v. teruggevraagde stukken schriftelijke afhandeling D66, Wouter Versluijs over Brief GS van 2 juni 2020 met voortgangsrapportage (febr, maart, april) grote projecten en risicoparagraaf - 20016492 agendapunt 11.1	Reg.nr. 20026979
1. Is het traject omtrent het vergunningverlening in kader van het Zimmermanproject al afgerond? 2. Kunt u vertellen wat de actuele status is van het dossier en welke gevolgen een uitspraak (voor of tegen) zal hebben?	De vergunningen zijn verleend, maar er loopt nog een beroepsprocedure ten aanzien van de Natuurvergunning en een hogerberoepsprocedure ten aanzien van de Watervergunning. Daarnaast loopt er een procedure in verband met de mededeling omtrent de gedoogplicht welke namens de Minister van Infrastructuur en Waterstaat is opgelegd. Om het project uit te kunnen voeren, is het van belang dat beide vergunningen in stand blijven, alsook de gedoogplicht.
2. Kan ik het voorstel voor "vergunning gebiedsbescherming Wet natuurbescherming project Zimmerman" voor 1 september inzien ((zaak)nummer ZK18000151)?	In de bijlage treft u de vergunning aan welke voor het Zimmermanproject is verleend.

Provincie Zeeland Postbus 6001
4330 LA MIDDELBURG**onderwerp**
Besluit vergunning Wet natuurbescherming
NPW project Zimmerman, Natura 2000-gebied
Westerschelde & Saeftinghe**kenmerk**
ZK18000151 / 19001398**behandeld door****verzonden**

Middelburg, 16 januari 2019

Geachte heer Visser,

Op 26 juli 2018 hebben wij van u een aanvraag ontvangen voor een vergunning op grond van artikel 2.7, tweede lid van de Wet natuurbescherming. De aanvraag heeft betrekking op het aanleggen van drie strekdammen en monitoringsactiviteiten voor het project Zimmerman in het kader van Natuurpakket Westerschelde, in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. In deze brief geef ik u ons antwoord op uw aanvraag.

Wij verlenen u vergunning op grond van artikel 2.7 tweede lid, van de Wet Natuurbescherming voor het aanleggen van drie strekdammen en monitoringsactiviteiten voor het project Zimmerman in het kader van Natuurpakket Westerschelde in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. Leest u vooral bijlage 1 bij het besluit zorgvuldig door, hierin staan de voorschriften die wij aan de vergunning verbinden.

BESLUIT WET NATUURBESCHERMING ONDERDEEL GEBIEDSBESCHERMING ZK18000151

Overeenkomstig de overwegingen in bijlage 2 besluiten wij:

- I. de aangevraagde vergunning voor het aanleggen van drie strekdammen en monitoringsactiviteiten voor het project Zimmerman in het kader van Natuurpakket Westerschelde in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe op grond van artikel 2.7, tweede lid van de Wet natuurbescherming te verlenen.
- II. Deze vergunning geldig te laten zijn voor wat betreft het aanleggen van drie strekdammen tot 1 januari 2024 en voor wat betreft de monitoring van de sedimentatie en de Natura 2000-waarden tot 1 januari 2034.
- III. de voorschriften, zoals opgenomen in bijlage 1 te verbinden aan deze vergunning;
- IV. de volgende documenten deel uit te laten maken van de vergunning tenzij voorschriften in deze vergunning anders bepalen:
  - a. Aanvraagbrief van BRO, van 26 juli 2018, ons kenmerk 18019209, met formulier Basismodule en formulier Module gebiedsbescherming;
  - b. Passende beoordeling en Monitoringsplan van Sweco, projectnummer 357880, datum 21-06-2018;
  - c. Het rapport Buitendijks natuurherstel voor het projectgebied Zimmerman van Svasek (eindrapport van 28 april 2017);
  - d. Ontwerpnota Streekdammen Zimmerman (K. Kaslander, 16 april 2018);
  - e. Het rapport aanwezigheid van bodemdieren in het projectgebied Zimmerman door Eurofins (E. Verduin en A. Engelberts, 2018);
  - f. Bureau Waardenburg, Boudewijn & De Jong (2017).

De vergunning staat op naam van Provincie Zeeland en geldt enkel voor het aanleggen van drie strekdammen en monitoringsactiviteiten voor het project Zimmerman in het kader van Natuurpakket Westerschelde. De vergunning is gebaseerd op de aanvraag inclusief alle bijgevoegde stukken. De eventuele negatieve effecten op beschermde natuurwaarden zijn uitsluitend beoordeeld op de te vergunnen activiteiten zoals die in de aanvraag beschreven zijn. De werkzaamheden dienen dan ook te worden uitgevoerd conform de aanvraag, voor zover niet in tegenspraak met de in deze vergunning geformuleerde voorschriften. Wijzigingen in de uitvoering die wenselijk of noodzakelijk zijn en die geen extra of andere negatieve effecten op beschermde natuurwaarden teweegbrengen, kunnen tijdens de looptijd van de vergunning mogelijk wel doorgevoerd worden. Om te bepalen of de wijziging met of zonder een gewijzigde vergunning doorgevoerd kan worden dient altijd contact opgenomen te worden met het bevoegde gezag, Gedeputeerde Staten.

Zienswijzen

Een ontwerp van dit besluit, inclusief de aanvraag en alle bijbehorende stukken, hebben wij gedurende zes weken ter inzage gelegd tijdens welke periode belanghebbenden hun zienswijze konden indienen. Ze kregen op die manier de gelegenheid om hun zienswijze te geven op het ontwerpbesluit inclusief de aanvraag en alle bijbehorende stukken. Ook u kreeg de gelegenheid een zienswijze in te dienen. De ter inzage legging van het ontwerpbesluit is bekend gemaakt via: <http://www.zeeland.nl/publicaties-en-bekendmakingen/provinciaal-blad-en-bekendmakingen> en op <http://www.overheid.nl>. Het ontwerpbesluit heeft ter inzage gelegen van 31 oktober 2018 tot en met 12 december 2018. In deze periode zijn er twee zienswijzen ingediend.

Tegen dit besluit kunt u schriftelijk beroep instellen. U dient uw beroepschrift te richten aan:

Rechtbank Zeeland-West Brabant
Locatie Breda, team bestuursrecht
Postbus 90006
4800 PA Breda

In uw beroepschrift neemt u tenminste op:

- Uw naam;
- Uw adres;
- De datum;
- Tegen welk besluit u beroep instelt;
- Waarom u beroep instelt;
- Uw handtekening.

U moet het beroepschrift indienen binnen zes weken na de dag waarop het besluit is bekendgemaakt. Doorgaans is dat de dag na de datum van verzending die u hierboven vermeld ziet. Overschrijding van de termijn kan er toe leiden dat met uw beroep geen rekening meer wordt gehouden. Voor meer informatie kunnen wij u een informatiefolder toezenden. U kunt deze aanvragen via telefoonnummer (01180) 631260. Deze informatie is ook te downloaden via <http://loket.zeeland.nl/bezwaar/beroep>.

Voorlopige voorziening

Zodra iemand een beroep indient tegen deze vergunning, betekent dat niet dat de vergunning direct geschorst is. Om een mogelijke herziening van dit besluit te bespoedigen kan de indiener van een beroepschrift een verzoek om een voorlopige voorziening indienen. Dit kan wanneer de indiener van mening is dat er sprake is van 'onverwijlde spoed', gelet op de betrokken belangen (artikel 8.81, lid 1 van de Algemene wet bestuursrecht). Voor de behandeling van het verzoek is geen griffierecht verschuldigd. Het verzoek kan gericht worden aan:

Rechtbank Zeeland-West Brabant
Locatie Breda, team bestuursrecht
Postbus 90006
4800 PA Breda

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten,
namens dezen,

dhr. drs. J.B. Hooijer ,
wnd. hoofd afdeling Water, Bodem en Natuur.

VOORSCHRIFTEN

1. De werkzaamheden dienen strikt conform de vergunningaanvraag te worden uitgevoerd, voor zover niet in strijd met de voorschriften in deze vergunning.
2. De vergunning, inclusief de aanvraag moet tijdens de werkzaamheden aanwezig zijn. Medewerkers moeten op de hoogte zijn van de vergunning en de daarin opgenomen voorschriften.
3. Aan- en afvoer van materialen vindt uitsluitend over het water plaats.
4. Het rijden over slik en schor en opslaan van materialen is uitsluitend in de aanlegfase en binnen de werkstroken van maximaal 10 meter uit de contouren van de aan te leggen strekdammen toegestaan.
5. Bij de aanleg van de strekdammen is het eventueel droog laten vallen van pontons, schepen of andere vaartuigen, alleen toegestaan binnen een werkstrook van maximaal 30 m breed uit contouren van de aan te leggen (strek)dammen.
6. Monitoring dient plaats te vinden volgens het in de passende beoordeling (bijlage 3) gevoegde monitoringsplan.
7. Bij het uitvoeren van de monitoringswerkzaamheden is het gebruik van voertuigen in het Natura 2000-gebied (met uitzondering van een boot), niet toegestaan.
8. Rijden over het schor zoals aangegeven in voorschrift 4 is uitsluitend toegestaan over rijplaten.
9. Onmiddellijk na het gereedkomen van de westelijke strekdam wordt het schor in de oude situatie en onder begeleiding van een ter zake deskundige ecoloog hersteld, wat inhoudt dat de strekdam in het schor - rekening houdend met inklinken - tot aan de oorspronkelijke maaiveldhoogte met grond bedekt wordt wat bij de ontgraving van het schor vrijgekomen is. In het geval er ondanks de inzet van rijplaten ook schade aan de werkstrook in het schor is ontstaan (bijvoorbeeld door verzakking), dient ook daar opvulling met schorgrond tot op de oorspronkelijke maaiveldhoogte plaats te vinden.
10. Om verstoring van kwalificerende broedvogels in het schor te voorkomen zijn aanlegwerkzaamheden aan de westelijke strekdam niet toegestaan in het broedseizoen, welke loopt van 15 maart tot 1 juli.
11. Om effecten door verstoring op jonge zeehonden in de zoogperiode te voorkomen, zijn werkzaamheden (aanleg- en monitoringswerkzaamheden) in de zoogperiode (15 mei tot 1 augustus), niet toegestaan.
12. Om recreatief medegebruik van de strekdammen tegen te gaan, dienen deze uit niet beloofbare breuksteen te bestaan met een sortering van 60-300 kg.
13. Alle materialen en afval dienen op een zodanige wijze opgeslagen te worden dat ze niet door verwaaiing, verspoeling of op andere wijze in het Natura 2000-gebied verspreid kunnen raken.
14. Na afloop van de werkzaamheden dient de locatie in ordelijke toestand te worden achtergelaten, hetgeen wil zeggen dat ten behoeve van de werkzaamheden gebruikte en/of vrijgekomen materialen en afval worden opgeruimd en uit het Natura 2000-gebied afgevoerd.
15. Bodem- en water verontreinigende stoffen die ten gevolge van de vergunde activiteit in aanraking komen met de bodem of het oppervlaktewater worden onverwijld opgeruimd en naar een erkende verwerker gebracht.
16. Er wordt geen geluidsapparatuur of geluid producerende apparatuur gebruikt, anders dan strikt noodzakelijk is (voor de uitvoering en in verband met communicatie of veiligheid).

17. U dient minimaal twee weken voor aanvang van de werkzaamheden te melden wanneer u begint met uw werkzaamheden. U doet dit via het emailadres handhaving.groen@rud-zeeland.nl onder vermelding van kenmerknnummer ZK18000151.
18. Uiterlijk 2 dagen nadat de werkzaamheden zijn beëindigd wordt dit gemeld op het hierboven genoemde e-mail adres onder vermelding van kenmerknnummer ZK18000151.

OVERWEGINGEN

A. Weergave van de feiten

A1. Vergunningaanvraag

U heeft een aanvraag op grond van artikel 2.7, tweede lid, van de Wet natuurbescherming, ingediend voor

Het aanleggen van drie strekdammen en monitoringsactiviteiten voor het project Zimmerman in het kader van Natuurpakket Westerschelde in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe.

De aanvraag is op 26 juli 2018 ontvangen en geregistreerd onder kenmerk nummer 18019209. Er zijn geen aanvullende gegevens gevraagd.

A2. Vergunningplicht

Uit de aanvraag blijkt dat u voornemens bent het volgende uit te voeren: het aanleggen van drie strekdammen en monitoringsactiviteiten voor het project Zimmerman in het kader van Natuurpakket Westerschelde in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe.

Voor antwoord op de vraag of op grond van Wet natuurbescherming, sprake is van een vergunningplicht, dient gekeken te worden of voldaan wordt aan de eisen zoals deze zijn gesteld in artikel 2.7, derde lid van de Wet natuurbescherming. Dit artikel luidt:

Gedeputeerde Staten verlenen een vergunning als bedoeld in het tweede lid uitsluitend indien is voldaan aan:

- a. artikel 2.8, met uitzondering van het negende lid, wanneer de vergunning betrekking heeft op een project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, en dat afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied, of
- b. artikel 2.8, negende lid, wanneer zij betrekking heeft op andere handelingen dan projecten als bedoeld in onderdeel a.

Voor een project als bedoeld in artikel 2.7, derde lid, onderdeel a, maakt de aanvrager van de vergunning, een passende beoordeling van de gevolgen voor het Natura 2000-gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen voor dat gebied.

Er hoeft geen passende beoordeling te worden gemaakt, ingeval het plan of het project een herhaling of voortzetting is van een ander plan, onderscheidenlijk project, of deel uitmaakt van een ander plan, voor zover voor dat andere plan of project een passende beoordeling is gemaakt en een nieuwe passende beoordeling redelijkerwijs geen nieuwe gegevens en inzichten kan opleveren over de significante gevolgen van dat plan of project.

Gedeputeerde Staten verlenen voor het project uitsluitend een vergunning, indien uit de passende beoordeling de zekerheid is verkregen dat het plan, onderscheidenlijk het project de natuurlijke kenmerken van het gebied niet zal aantasten.

Voor een andere handeling als bedoeld in artikel 2.7, derde lid, onderdeel b, houden Gedeputeerde Staten bij het verlenen van de vergunning rekening met de gevolgen die de handeling kan hebben voor een Natura 2000-gebied, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor dat gebied.

Het aanleggen van drie strekdammen en monitoringsactiviteiten voor het project Zimmerman in het kader van Natuurpakket Westerschelde in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, vindt plaats in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. (Significante) negatieve effecten van deze activiteiten op de beschermde natuurwaarden zijn op voorhand niet uit te sluiten.

U gaat in uw vergunningaanvraag in op de eventuele negatieve effecten van uw activiteiten op de beschermde natuurwaarden. Uw aanvraag betreft een activiteit die niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe en is niet opgenomen in een beheerplan.

project

Uw aanvraag betreft een project, omdat het om een omvangrijke ingreep gaat en bevat een passende beoordeling zoals bedoeld in artikel 2.7, derde lid, onder a, overeenkomstig artikel 2.8, eerste lid, van de Wet natuurbescherming.

Naar ons oordeel bevat uw vergunningaanvraag en de daarbij gevoegde stukken, op detail aangevuld met kennis en expertise die binnen de Provincie Zeeland beschikbaar zijn, de benodigde objectieve informatie om de effecten van de geplande activiteiten te kunnen beoordelen.

A3. Bevoegd gezag

Gedeputeerde Staten van de provincie waarin de aangevraagde activiteit zich bevindt, zijn op grond van artikel 1.3, eerste lid van de Wet natuurbescherming het bevoegde gezag om de vergunningaanvraag te besluiten. De activiteiten vinden plaats in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. Dit gebied is geheel gelegen op grondgebied van de Provincie Zeeland. Dit betekent dat Gedeputeerde Staten van de Provincie Zeeland bevoegd zijn om op deze vergunning te besluiten.

A4. Procedure

Een ontwerp van dit besluit, inclusief de aanvraag en alle bijbehorende stukken, hebben wij gedurende zes weken ter inzage gelegd tijdens welke periode belanghebbenden hun zienswijze konden indienen. Ze kregen op die manier de gelegenheid om hun zienswijze te geven op het ontwerpbesluit inclusief de aanvraag en alle bijbehorende stukken. Ook u kreeg de gelegenheid een zienswijze in te dienen. De ter inzage legging van het ontwerpbesluit is bekend gemaakt via: <http://www.zeeland.nl/publicaties-en-bekendmakingen/provinciaal-blad-en-bekendmakingen> en op <http://www.overheid.nl>. Het ontwerpbesluit heeft ter inzage gelegen van 31 oktober 2018 tot en met 12 december 2018. In deze periode zijn er twee zienswijzen ingediend.

Tegen dit besluit staat beroep open zoals in het besluit is aangegeven

A5. Activiteit

De aangevraagde activiteit betreft het aanleggen van drie strekdammen en monitoringsactiviteiten voor het project Zimmerman in het kader van Natuurpakket Westerschelde in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, waarvoor nog niet eerder een vergunning is verleend c.q. aangevraagd. In bijlage 3 van deze vergunning ziet u een overzichtskaartje met de ligging van het projectgebied en de uit te voeren werkzaamheden. De aangevraagde activiteit wordt uitgevoerd in het kader van het project Buitendijkse Maatregelen NPW (Natuur Pakket Westerschelde). Het doel van het aanleggen van drie strekdammen en monitoringsactiviteiten voor het project Zimmerman in het kader van Natuurpakket Westerschelde in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe is het verhogen van de natuurkwaliteit door uitbreiding van het areaal laagdynamische foerageergebied voor vogels. Het project Zimmerman is één van de (buitendijkse) projecten in het kader van het Natuurpakket Westerschelde. Voor de projecten Baalhoek en Knuitsershoek heeft door ons al eerder vergunningverlening plaatsgevonden

Op de uit te voeren werkzaamheden ligt een ontwerp ten grondslag, het rapport Buitendijks natuurherstel voor het projectgebied Zimmerman van Svasek van 20 maart 2017. Uit de analyse in het rapport blijkt dat de Zimmermangeul in het beoogde gebied naar het noorden toe verschuift en daar erosie veroorzaakt. Verder wordt de geul in het westelijke deel steeds dieper. De (harde) veenlaag blijft naar alle waarschijnlijkheid de komende jaren aan de oppervlakte en zal verder gaan uitbreiden naar het noorden. Potentieel natuurherstel op deze locatie is daarom mogelijk. Op basis van morfologisch (model)onderzoek zijn door Poortman & Van de Rest diverse alternatieve ingrepen in het plangebied onderzocht, waarbij uiteindelijk de keuze is gemaakt voor een definitief ontwerp. Het definitief ontwerp bestaat uit het realiseren van drie strekdammen (zie bijlage 3, figuur 6.1). De dammen zorgen voor een afname van de plaatselijke stroomsnelheden waardoor sedimentatie zal ontstaan.

De dammen staan dwars op de voorliggende geul en sluiten aan op de teenbestorting van de Westerscheldedijk (bijlage 3, figuur 6.1). De hoogteligging van de kruin van de aan te leggen strekdammen is afhankelijk van de maaiveldhoogte van het slik ter plaatse, maar bedraagt in ieder geval minimaal 0,00 m + NAP. De dimensionering van de dammen is in tabel 6.1 weergegeven (zie bijlage 3, tabel 6.1). De breedte van de dammen hangt af van de hoogte van de dam ten opzichte van het maaiveld (hoogte van het slik). Aangezien de hoogte van het maaiveld richting de geul afneemt, neemt de breedte van de dammen richting de geul toe. Om zettingen gelijkmatig te laten plaatsvinden en de stabiliteit van de dammen te vergroten wordt voorafgaand een onderlaag van fijne breuksteen aangebracht. De toplaag van de constructie bestaat uit breuksteen met een sortering van 60-300 kg. Dit is een dusdanig grove breuksteen welke niet beloopbaar is, waardoor recreatief medegebruik van de strekdammen sterk ontmoedigd wordt.

Bij de meeste westelijke dam Z1 (zie bijlage 3, figuur 6.1) wordt een klein deel van de strekdam bij het schor ingekast (zie bijlage 3, figuur 6.3). Inkassen is het ingraven van de constructie in het schor. Daarbij

wordt eerst de schorgrond over een oppervlakte van 57 meter x 12,60 meter ontgraven, waarna de strekdam kan worden aangelegd. Vervolgens wordt de schorgrond op de strekdam teruggedegraven, waarbij deze onzichtbaar onder het schor komt te liggen. Er treedt bij deze werkwijze geen schorverlies op.

De strekdammen bestaan uit grove en fijne stortsteen. Voordat de grove stortsteen wordt aangebracht, wordt ter plaatse van de strekdammen een onderlaag aangebracht van fijne stortsteen, om de ondergrond steviger te maken en instabiliteit van de dammen te voorkomen. Op het slik wordt niet fysiek ontgraven, door zetting zal de onderlaag in de ondergrond zakken. Vanwege de zettingen moeten de werkzaamheden gefaseerd worden uitgevoerd, waardoor gecontroleerde zetting van de strekdamconstructie kan optreden.

De aanvoer van materiaal voor de strekdammen vindt over het water van de Westerschelde plaats. Materieel kan over water maar ook over een vooraf vastgestelde transportroute over het land plaatsvinden (zie bijlage 3, figuur 6.4). Het aantal scheepvaartbewegingen voor de aanvoer van het materiaal bedraagt circa 25. Er wordt daarbij gevaren tot aan de geulrand of tijdens hoogwater als het materiaal (stortstenen) direct op de locaties van de strekdammen zelf kan worden gelost.

Het eventueel berijden of betreden van het slik of het tijdelijk opslaan van materiaal is beperkt tot een werkstrook van maximaal circa 10 m uit de nieuwe contour van de strekdammen. Het varen met vaartuigen of eventueel droog laten vallen van pontons vindt plaats binnen een werkstrook van maximaal circa 30 m breed uit de nieuwe contour van de dam. Buiten deze werkstrook worden mogelijk ankerlijnen geplaatst om de pontons op hun plek te houden.

De afwerking van de strekdammen zal worden uitgevoerd met rupskranen. Deze werkzaamheden kunnen alleen bij laagwater plaatsvinden. Het totaal aantal werkuren voor de rupskranen is berekend op ca. 500 uur. Er kan op meerdere locaties tegelijk worden gewerkt. Aangezien het werk vanwege de zettingen gefaseerd moet worden uitgevoerd, dient rekening te worden gehouden met een totale uitvoeringsperiode van 1,5 jaar.

Monitoring

Voor het projectgebied Zimmerman wordt monitoring uitgevoerd, om de beoogde ontwikkelingen te kunnen volgen en eventueel bij te sturen. De looptijd van de monitoring bedraagt tien jaar. Na vijf jaar vindt een evaluatie plaats van de resultaten en wordt de monitoring zo nodig aangepast voor de daaropvolgende vijf jaar. Op basis van de evaluaties wordt beoordeeld of bijsturing van de dimensies van de dammen nodig is. Na tien jaar wordt een definitief rapport opgesteld en wordt met het bevoegd gezag afgestemd of nadere monitoring nog nodig is.

In het kader van de monitoring wordt een aantal abiotische parameters (bodemhoogte, slibgehalte bodem, stroomsnelheid in het droogvallend gebied en in de geul, debietmeting in de vaargeul en golfmeting) en een aantal biotische parameters (bodemdieren en vogels) gemeten. Nadere beschrijving van de monitoring is weergegeven in bijlage 3, op basis van het door de provincie opgestelde monitoringsprogramma.

In de onderstaande tabel is een samenvatting opgenomen van de uit te voeren activiteiten in het kader van deze monitoring met frequentie en duur, wat afhankelijk is van het type monitoring. Voorafgaand aan de uitvoering wordt een T0 meting uitgevoerd.

Uit te voeren activiteiten in het kader van de monitoring

Type meting	Activiteiten	Frequentie	Maximale duur per keer
Hoogte + slib in de bodem	Monsters nemen	T0,T1,T2,T3,T4,T5 4x/jaar	1 dag
Stroomsnelheid (droogvallende gebied)	Plaatsen en verwijderen van de meetapparatuur	T0,T1,T5	0,5 dag
Golfmetingen	Plaatsen en verwijderen van de meetapparatuur	T0,T1,T5	0,5 dag
Stroomsnelheid in de geul	Plaatsen en verwijderen van de meetapparatuur	T0, T1, T5	0,5 dag
Debiet in de geul	Plaatsen en verwijderen van de meetapparatuur	T0, T1, T5	0,5 dag
Bodemdieren	Monsters nemen	T0, T5	2 dagen
Vogels	Tellingen (uitgevoerd vanaf de dijk)	T0,T1,T2,T3,T4,T5	1 dag

B. Toetsing

B1 Beoordeling

Voor ieder project of andere handeling zoals bedoeld in artikel 2.7, tweede lid dat niet is vrijgesteld van de vergunningplicht, moet het bevoegd gezag beoordelen of toestemming kan worden verleend op grond van artikel 2.7, derde lid, van de Wet natuurbescherming.

De ecologische beoordeling van de aanvraagde activiteiten beperkt zich tot de effecten van het project op de Natura 2000-waarden van het Natura 2000-gebied gebied Westerschelde & Saeftinghe. Gelet op de aard en afstand van de aangevraagde activiteiten treden effecten op andere Natura 2000-gebieden dan het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, niet op.

B2. Algemene doelen en kernopgaven Natura 2000

Voor alle Natura 2000-gebieden zijn dezelfde vijf algemene doelen geformuleerd en per gebied zijn kernopgaven geformuleerd. Deze algemene doelen en kernopgaven zijn een hulpmiddel bij de formulering van de doelen op gebiedsniveau. Op dit gebiedsniveau geven de kernopgaven aan wat de belangrijkste verbeteropgaven zijn en wat de belangrijkste bijdrage van dat landschap aan het Natura 2000-netwerk is. De kernopgaven omvatten vaak verscheidene habitattypen en soorten die op landschapsniveau en op gebiedsniveau om een samenhangende aanpak vragen in het kader van beheer en inrichting. De in de aanwijzingsbesluiten van de Natura 2000-gebieden opgenomen instandhoudingdoelstellingen zijn de specifieke uitwerking van de algemene doelen en kernopgaven per Natura 2000-gebied. De effecten van de te vergunnen werkzaamheden op die instandhoudingdoelstellingen zijn beoordeeld. Die beoordeling is de kern van deze vergunning. Verderop in deze paragraaf blijkt uit de beoordeling dat geen significant negatieve effecten op zullen treden. Het uitvoeren van het aanleggen van drie strekdammen en monitoringsactiviteiten voor het project Zimmerman in het kader van Natuurpakket Westerschelde in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, achten wij dan ook niet in strijd met de algemene doelen en kernopgaven opgesteld voor het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe.

B3. Toetsingskader

De aanvraag is getoetst aan de artikelen 1.10 en 2.7 t/m 2.9 onderdeel Gebiedsbescherming van de Wet natuurbescherming en hoofdstuk 2, titel 2.1 Programmatische aanpak stikstof en hoofdstuk 2, titel 2.2 Grenswaarden stikstof en externe saldering van het Besluit natuurbescherming en hoofdstuk 2, titel 2.1 Programmatische aanpak stikstof en hoofdstuk 2, titel 2.2 meldingsplicht in verband met vrijstelling vergunningplicht grenswaarde 1 mol van de Regeling natuurbescherming en de beleidsregel Toedeling ontwikkelruimte stikstof in Zeeland 2015, en het Omgevingsplan Zeeland 2012-2018.

B4. Beoordeling van effecten van het project op de instandhoudingsdoelstellingen en beschermde soorten

De beoordeling van deze aanvraag beperkt zich tot de effecten van het aanleggen van drie strekdammen en monitoringsactiviteiten voor het project Zimmerman in het kader van Natuurpakket Westerschelde voor de aangewezen habitattypen, habitaatsoorten, broedvogels en niet- broedvogels van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe en op beschermde soorten.

Beoordeling van de effecten op kwalificerende habitattypen

Door de aanleg van de drie strekdammen en monitoringsactiviteiten voor het project Zimmerman in het kader van Natuurpakket Westerschelde in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe (verder project Zimmerman) kunnen mogelijk negatieve effecten door ruimtebeslag, kwaliteitsverlies of door stikstofdepositie, op kwalificerende habitattypen, optreden. Ter plaatse van het project Zimmerman komen de kwalificerende habitattypen Estuaria (H1130), Zilte pioniersvegetatie (H1310), Slijkgrasvelden (H1320) en Schorren en zilte graslanden (H1330A), voor.

Effecten habitatype Zilte pioniersvegetatie (H1310)

Het habitatype Zilte pioniersvegetatie (H1310) komt niet voor op de locaties van de aan te leggen strekdammen maar wel in de werkstroken daarvan. Doordat over de werkstroken gereden wordt, kunnen negatieve effecten op dit habitatype optreden. Volgens de passende beoordeling gaat het bij de aanleg van de strekdammen dan om een tijdelijk negatief effect in de werkstroken over een zeer geringe oppervlakte van 0,01 ha van het habitatype. Door het opnemen van mitigerende maatregelen in deze vergunning (voorschrift 3, 4 en 5) worden negatieve effecten op het habitatype Zilte pioniersvegetatie (H1310) buiten de werkstroken door de uitvoering van het project Zimmerman, voorkomen. Na het aanleggen van de strekdammen kan snel weer herstel van het habitatype optreden. Gezien de geringe omvang en het spoedig herstel na de aanleg van de strekdammen beoordelen wij het tijdelijke negatieve

effect op het habitatype Zilte pioniersvegetatie (H1310) als verwaarloosbaar klein en zeker niet significant.

Effecten habitatype Slijkgrasvelden (H1320)

Een oppervlakte van circa 0,03 hectare van het habitatype Slijkgrasvelden (H1320) komt voor op de locaties van de aan te leggen strekdammen en circa 0,33 hectare van dit habitatype komt voor in de werkstroken. Het permanente verlies van 0,03 hectare komt neer op een percentage van 0,01 % van het totale areaal Slijkgrasvelden (H1320) in de Westerschelde. Door het opnemen van mitigerende maatregelen in deze vergunning (voorschrift 3, 4 en 5) worden negatieve effecten op het habitatype Slijkgrasvelden (H1320) buiten de werkstroken door de uitvoering van het project Zimmerman, voorkomen. Na het aanleggen van de strekdammen kan snel weer herstel van het habitatype van 0,33 hectare wat in de werkstroken voorkomt, optreden. Gezien de geringe omvang van het permanente verlies en het spoedig herstel van het habitatype na de aanleg van de strekdammen in de werkstroken, beoordelen wij het permanente en het tijdelijke negatieve effect op het habitatype Slijkgrasvelden (H1320) als verwaarloosbaar klein en zeker niet significant.

Effecten Schorren en zilte graslanden (H1330A)

De werkzaamheden voor de aanleg van de westelijke strekdam leiden tot het ontgraven van een deel van het schor over een oppervlakte van 0,09 hectare, waar het habitatype Schorren en zilte graslanden (H1330A) voorkomt. Daarnaast wordt bij de aanleg van de westelijke dam een werkstrook in het schor in gebruik genomen met een oppervlakte van 0,31 hectare, waarover rijplaten worden gelegd (voorschrift 8). Na het aanleggen van de strekdam in het schor, wordt de dam (weer) bedekt met de uitgegraven schorgrond, tot aan de oorspronkelijke maaiveldhoogte (voorschrift 9). Uit onderzoek in vergraven werkstroken in het kader van de uitgevoerde dijkversterkingen langs de Westerschelde blijkt dat er herstel van schorvegetatie kan optreden indien het maaiveld weer op de oorspronkelijke maaiveldhoogte wordt afgewerkt (Stikvoort et al, 2004). In een studie in het Duitse waddengebied is deze maatregel succesvol toegepast om de dominantie van zeekeek te doorbreken en andere karakteristieke soorten opnieuw een vestigingskans te bieden (Kiehl et al; 2012). In het kader van de PAS-herstelstrategie voor schorvegetaties (Smits et al; 2013) wordt het afgraven van schor als een kansrijke maatregel aangemerkt met een korte responstermijn. Gezien de huidige mate van vergrassing van het schor kan verwacht worden dat er nog verbetering van de kwaliteit van het schor kan optreden, door verjonging van het schor dat zich nu in een eindstadium bevindt. Uit de passende beoordeling blijkt dat er alleen op de overgang van het schor naar het slik een permanent oppervlakteverlies ter grootte van 0,01 ha van het schor kan optreden. Dat is minder dan 0,01% van het totale areaal aan schorren in de Westerschelde. Het permanente ruimtebeslag van het habitatype Schorren en zilte graslanden (H1330A) is dermate klein dat het als verwaarloosbaar kan worden beschouwd. Gezien de geringe omvang en het spoedig herstel van het habitatype na de aanleg van de westelijke strekdam (voorschrift 9) in de werkstroken, beoordelen wij het permanente en het tijdelijke negatieve effect op het habitatype Schorren en zilte graslanden (H1330A) als verwaarloosbaar klein en zeker niet significant.

Effecten Estuaria (H1130)

Door de aanleg van de strekdammen, waarbij natuurlijk zacht bodemsubstraat vervangen wordt door kunstmatig hard substraat, vindt ruimtebeslag op het habitatype Estuaria (H1130) plaats over een oppervlakte van in totaal 1,35 ha. In het rapport *Dam & van de Rest, 2015*; zijn de morfologische ontwikkelingen door de ingreep van het project Zimmerman doorgerekend en gemodelleerd van het moment van aanleg tot 2032. Hieruit volgt dat de hydrodynamiek door de aanleg van de strekdammen wordt verlaagd waardoor sedimentatie plaatsvindt. Als gevolg daarvan wordt in totaal een oppervlakte van 0,75 ha van de strekdammen weer bedekt met zand en slib, waardoor over deze oppervlakte spoedig herstel van het habitatype optreedt. Wij beoordelen het tijdelijke effect van ruimtebeslag op het habitatype Estuaria (H1130) van ca. 0,75 ha, gezien de geringe omvang en het spoedig na de aanleg van de strekdammen optredende herstel, als verwaarloosbaar klein en zeker niet significant.

Op een gedeelte van de aan te leggen strekdammen, in totaal gaat het daarbij dan om 0,6 ha, kan geen volledig herstel van het habitatype optreden, omdat dit gedeelte van de strekdammen uit stortstenen bestaat en permanent boven het maaiveld uit blijft steken. Tijdens hoogwater vindt er wel overstroming van de permanent boven het maaiveld uitstekende stortstenen van de strekdammen plaats, waardoor tussen de stortstenen ook zacht substraat (zand/slik) kan sedimenteren. Het zand/slik is weer geschikt voor de ontwikkeling van daaraan gebonden bodemleven, waardoor het permanente verlies door ruimtebeslag uiteindelijk nog minder dan 0,6 ha bedraagt. Nader beschouwd komt het ruimtebeslag van 0,6 ha neer op 0,004% van het totale areaal (circa 28.373 ha) van het habitatype Estuaria (H1130) wat in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saefinghe voorkomt. Voor de projectgebieden Knuitershoek en Baalhoek heeft de Afdeling Bestuurrechtspraak van de Raad van State in de zaak 'ABRvS, 11 februari

2015, zaaknummer 201307523/1/R2, ECLI:NL:RVS:2015:325 (r.o.3.5)' geoordeeld geen aanleiding te zien om te twifelen aan de juistheid van het deskundigenoordeel dat een areaalverlies van 0,005% van betreffende habitattypen in de Westerschelde verwaarloosbaar is.

In september 2017 is er een onderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van bodemdieren in het projectgebied Zimmerman door Eurofins (E. Verduin en A. Engelberts, 2018). Uit dit onderzoek blijkt dat in het projectgebied een veel lagere dichtheid aan bodemleven aangetroffen wordt op de 'kale' veenbodems, dan op veenbodems waar nog een laagje slib of zand aangetroffen wordt en de dichtheid aan bodemleven nog relatief hoog is. Wij beoordelen het permanente ruimtebeslag op het habitattypen Estuaria (H1130), gezien de geringe omvang en de beperkte kwaliteit ter plaatse waar 'kale' veenbanken voorkomen, mede door de natuurlijke morfodynamiek variërende oppervlakte van het habitattypen in de Westerschelde, als verwaarloosbaar klein en zeker niet significant.

Naast de hierboven beschreven tijdelijke en permanente negatieve effecten door ruimtebeslag kunnen door bijvoorbeeld het rijden over het slik met kranen of andere machines in de aanlegfase van het project Zimmerman, ook negatieve effecten op de kwaliteit van het habitattypen Estuaria (H1130) ontstaan. Dit effect doet zich uitsluiten voor in de werkstroken, die gemaximaliseerd zijn op 10 meter uit de contour van de aan te leggen strekdammen (voorschrift 4). De stortstenen worden over water worden aangevoerd met een (kraan)schip of ander vaartuig en niet vanaf de dijk over het schor en slik (voorschrift 3). Het (kraan)schip of ander vaartuig zal aanleggen bij een tijdelijke losplaats aan de geulrand. Tijdens hoogwater kan het (kraan)schip of ander vaartuig ook het werkgebied in varen. Vanaf de losplaats bij de geul zal het materiaal worden verplaatst naar de locaties van de strekdammen. De aanleg van de strekdammen zal plaatsvinden met kranen vanaf de dammen of vanaf drijvende vaartuigen. Het varen met vaartuigen of het eventueel droog laten vallen van vaartuigen vindt plaats binnen een werkstrook van maximaal 30 m breed uit de nieuwe contour van de dammen (voorschrift 5).

Door het opnemen van bovengenoemde mitigerende maatregelen in deze vergunning (voorschrift 3, 4 en 5) worden negatieve effecten op het habitattypen Estuaria (H1130) buiten de werkstroken door de uitvoering van het project Zimmerman zo veel mogelijk voorkomen. Doordat de hydrodynamiek door de aanleg van de strekdammen wordt verlaagd, waardoor slib en zand kan sedimenteren, treedt na de aanleg van project Zimmerman snel herstel van het habitattypen in de werkstroken op. Wij beoordelen het tijdelijke negatieve effect in de werkstroken op de kwaliteit van het habitattypen Estuaria (H1130) gezien de geringe omvang, de beperkte kwaliteit van het habitattypen in de werkstroken en het spoedig na de aanleg van de strekdammen optredende herstel als verwaarloosbaar klein en zeker niet significant.

Effecten van Stikstofdepositie op habitattypen

Door stikstofdepositie kunnen negatieve effecten op habitattypen optreden. De stikstofemissies zijn tijdelijk en zullen plaatsvinden voor de duur van de aanlegwerkzaamheden. Daarbij gaat het dan om emissies afkomstig van de inzet van kranen en schepen.

Met het rekenmodel AERIUS Calculator, zijn voor de passende beoordeling van de effecten van stikstofdepositie als gevolg van het project "Zimmerman" depositieberekeningen uitgevoerd. De berekeningen geven het juiste inzicht om te kunnen oordelen of en welke effecten mogelijk zijn. Uit het resultaat blijkt dat alleen het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe binnen de invloedssfeer van het projectgebied is gelegen. De emissiebronnen die leiden tot stikstofdepositie zijn op de juiste wijze in het model ingevoerd, o.a. rekening houdend met de tijdelijkheid van het project. Het resultaat is een hoogste depositie bijdrage van 0,83 mol/ha/jaar, dit betreft het habitattypen Slijkgrasvelden (H1320). Daarnaast is sprake van de hoogste bijdrage van 0,67 en 0,49 mol/ha/jaar op respectievelijk (Schorren en zilte graslanden, buitendijks (H1330A) en Zilte pioniersbegroeiingen (H1310A). Zoals uit bijlage 5 van de aanvraag (AERIUS resultaat PDF) valt op te maken, vindt de hoogste depositietoename plaats op een hexagoon waar geen sprake is van een (naderende) stikstofoverbelasting. Dit betekent dat de bijdrage als gevolg van het project Zimmerman passend kan worden beoordeeld (afzonderlijke projectbeoordeling) zonder een beroep te doen op de passende beoordeling van de PAS. Hier is door SWECO niet voor gekozen en als zodanig niet in het ontwerpbesluit verwerkt. Er is geen beroep op PAS noodzakelijk, geen (autonome) depositieruimte, vergunning- noch meldingsplicht, omdat geen sprake is van enige toename op een kwalificerend stikstofgevoelig habitat waar sprake is van een (naderende) stikstofoverbelasting.

Effecten van morfologische ontwikkelingen op habitattypen

Aan de uit te voeren werkzaamheden ligt een ontwerp ten grondslag, het rapport Buitendijks natuurherstel voor het projectgebied Zimmerman van Svasek van 20 maart 2017. Uit de analyse in het rapport blijkt dat de Zimmermangeul in het beoogde gebied naar het noorden toe verschuift en daar erosie veroorzaakt. Verder wordt de geul in het westelijke deel steeds dieper. De (harde) veenlaag blijft naar alle waarschijnlijkheid de komende jaren aan de oppervlakte en zal verder gaan uitbreiden naar het noorden. Potentieel natuurherstel op deze locatie is daarom mogelijk.

In september 2017 is er een onderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van bodemdieren in het projectgebied Zimmerman door Eurofins (E. Verduin en A. Engelberts, 2018). Uit dit onderzoek blijkt dat een veel lagere dichtheid aan bodemleven aangetroffen wordt op de 'kale' veenbodems, dan op veenbodems waar nog een laagje slib of zand aangetroffen wordt en de dichtheid aan bodemleven nog relatief hoog is. Door het buitendijkse project Zimmerman uit te voeren wordt de hydrodynamiek verlaagd, waardoor slib in droogvallende gedeelte van het projectgebied kan sedimenteren. Dit betekent een verbetering van de kwaliteit van droogvallende slikken en platen als onderdeel van het habitattypen Estuaria (H1130) en vergroting van de draagkracht van het foerageergebied voor diverse voor het Natura 2000-gebied kwalificerende vogelsoorten. De opslibbing tussen de strekdammen zal volgens het morfologisch model van (Dam & van de Rest) in het projectgebied Zimmerman bij het habitattypen Estuaria (H1130) leiden tot een toename van het areaal laag dynamisch litoraal van circa 24 ha in 2033 ten opzichte van de autonome ontwikkeling. Over het gehele areaal zullen de effecten van de morfologische ontwikkelingen op de kwaliteit van het habitattypen H1130 sterk positief zijn, waardoor het project Zimmerman als een herstelmaatregel wordt gezien. Na de uitvoering van het project Zimmerman wordt monitoring uitgevoerd, om de beoogde ontwikkelingen te kunnen volgen en eventueel bij te sturen. De looptijd van het monitoringsprogramma bedraagt tien jaar. Na vijf jaar vindt een evaluatie plaats van de resultaten en wordt de monitoring zo nodig aangepast voor de daaropvolgende vijf jaar. Op basis van de evaluaties wordt beoordeeld of bijsturing van de dimensies van de dammen nodig is. Na tien jaar wordt een definitief rapport opgesteld en wordt met het bevoegd gezag afgestemd of nadere monitoring nog nodig is. Het monitoringsprogramma kan gezien worden als "vinger aan de pols" (hand aan de kraan principe) om te kunnen bepalen of dit toekomstbeeld inderdaad werkelijkheid wordt. Eventueel vindt bijsturing plaats. Het monitoringsprogramma wordt als voorschrift in deze vergunning opgenomen (voorschrift 6).

Uit het rekenmodel FINEL2d Zimmerman, van Svasek Hydraulics, blijkt dat de opslibbing door het project Zimmerman beperkt is in de zone waar de kwalificerende habitattypen Estuaria (H1130) en Zilte pioniersvegetatie (H1310) en Slijkgrasvelden (H1320) voorkomen, omdat deze in de hogere delen van het litoraal zijn gelegen. Daarbij betreft het pioniersvegetatie die met eventuele opslibbing kunnen meegroeien. Er vindt geen opslibbing door het project Zimmerman plaats in de zone waar het habitattypen Schorren en zilte graslanden, subtype A (H1330A), voorkomt, vanwege de hoogteligging van het schor. Wij beoordelen de mogelijke geringe negatieve effecten als gevolg van morfologische ontwikkeling door het project Zimmerman op de habitattypen Estuaria (H1130) en Zilte pioniersvegetatie (H1310), Slijkgrasvelden (H1320) en Schorren en zilte graslanden, subtype A (H1330A), mede vanwege het uitgebreide monitoringsprogramma (hand aan de kraan principe), als zeer gering en niet significant.

Effecten van monitoring op habitattypen

In het kader van de monitoring wordt een aantal abiotische parameters (bodemhoogte, slibgehalte bodem, stroomsnelheid in het droogvallend gebied en in de geul, debietmeting in de vaargeul en golfmeting) en een aantal biotische parameters (bodemdieren en vogels) gemeten. Nadere beschrijving van de monitoring is weergegeven in bijlage 4 van de passende beoordeling en in de tabel onder A5 in deze vergunning. De uitvoering van de monitoringswerkzaamheden wordt te voet vanaf de dijk of vanaf het water met een boot uitgevoerd. Bij de uitvoering van de monitoringswerkzaamheden zijn voertuigen in het Natura 2000-gebied niet toegestaan (voorschrift 7). Door deze werkwijze worden negatieve effecten op habitattypen bij de uitvoering van de monitoringswerkzaamheden door voertuigen voorkomen. Gezien de beperkte omvang van de monitoringswerkzaamheden (in ruimte en tijd) zal het te voet betreden van de slikken en schorren niet leiden tot negatieve effecten op habitattypen. Significant negatieve effecten op habitattypen door monitoringswerkzaamheden in het projectgebied Zimmerman zijn uitgesloten.

Conclusie beoordeling effecten op habitattypen

De uitvoering van het project Zimmerman heeft een gunstig effect op de kwaliteit van het habitattypen Estuaria (H1130) omdat er een grotere oppervlakte (ca. 24 ha) aan laagdynamisch gebied en droogvallend slik ontstaat ten opzichte van de referentiesituatie. De mogelijke tijdelijke negatieve effecten door de uitvoering van het project Zimmerman en het permanente verlies van het habitattypen Estuaria (H1130) door ruimtebeslag achten wij, mede met het oog op de door de morfodynamiek variërende oppervlakte van dit habitattypen in de Westerschelde en het opnemen van mitigerende maatregelen in de vergunning, dermate klein, niet significant en aanvaardbaar. Gezien de beperkte omvang van de (deels tijdelijke) effecten en het opnemen van mitigerende maatregelen in de voorschriften van de vergunning, treden eveneens geen significant negatieve effecten als gevolg van het project Zimmerman op de habitattypen Zilte pioniersvegetatie (H1310), Slijkgrasvelden (H1320) en Schorren en zilte graslanden, subtype A (H1330A), op.

Beoordeling van de effecten op kwalificerende broedvogels

Door de uitvoering van het project Zimmerman kunnen kwalificerende broedvogels, die binnen de verstoringafstand van 200 meter in het schor broeden door de werkzaamheden aan de westelijke strekdam (Z1) mogelijk verstoord worden (zie bijlage 3, figuur 6.1). Daarbij gaat het dan om de kwalificerende broedvogelsoorten als de bruine kiekendief en de blauwborst. Om verstoring van kwalificerende broedvogels in het schor te voorkomen zijn aanlegwerkzaamheden aan de westelijke strekdam niet toegestaan in het broedseizoen, welke loopt van 15 maart tot 1 juli (voorschrift 10). Door het opnemen van deze mitigerende maatregel in de voorschriften van de vergunning zijn (significant) negatieve effecten door de aanlegwerkzaamheden, uitgesloten.

Bij de monitoringswerkzaamheden worden vogeltellingen vanaf de dijk en buiten het broedseizoen uitgevoerd, zodat verstoring als gevolg van de vogeltellingen kunnen worden uitgesloten. Het nemen van monsters, plaatsen en verwijderen van meetapparatuur enzovoort vindt plaats op een beperkt deel van het projectgebied op enige afstand van het schor. De verstoringduur op elke meetlocatie wordt beperkt tot minder dan een uur en de frequentie van verstoring beperkt tot enkele dagen per jaar. Hierdoor zal het schor niet ongeschikt worden of er aantasting plaatsvinden van de draagkracht van het schor als broedgebied van kwalificerende broedvogels. De mogelijke verstoring als gevolg van monitoring is beperkt, in ruimte en tijd. Significant negatieve effecten op kwalificerende niet-broedvogels als gevolg van monitoring zijn dan ook uitgesloten.

Beoordeling van de effecten op kwalificerende niet-broedvogels

Door de uitvoering van het project Zimmerman kunnen kwalificerende niet-broedvogels mogelijk verstoord worden. Verstoring kan mogelijk optreden op de foerageerfunctie of de rust- en overtij functie van vogels in het projectgebied. Na de aanleg van de strekdammen kan recreatief medegebruik van de strekdammen ook leiden tot extra verstoring van vogels. Om recreatief medegebruik van de strekdammen tegen te gaan, dient de toplaag van de strekdammen uit niet beloopbare breuksteen te bestaan met een sortering van 60-300 kg (voorschrift 12). Voor het bepalen van de aanwezige vogels en aantallen in het gebied zijn de telgebieden WS420 en WS432 van Rijkswaterstaat (MWTL) gebruikt. Uit de tellingen blijkt, dat beide telgebieden voor de Westerschelde voor de meeste kwalificerende niet-broedvogels van beneden gemiddeld belang zijn, behalve voor de goudplevier en de bergeend. De aantallen in het projectgebied Zimmerman zijn het grootst in de zomer en in het najaar en in het voorjaar het laagst.

Effecten op foeragerende niet-broedvogels

Uit de passende beoordeling blijkt dat ter plaatse en nabij het project Zimmerman 112 ha beschikbare (zeer) geschikt laagdynamisch litoraal foerageergebied, voorkomt. Rekening houdend met een verstoringafstand van 200 meter, kan in de worst-case scenario, waarbij aan alle strekdammen tegelijk gewerkt wordt, 19,9 ha laagdynamisch litoraal gebied door verstoring tijdelijk ongeschikt worden om te foerageren. Dat betekent dat in het worst-case scenario 82,2 % van laagdynamisch litoraal bereikbaar gebied onverstoord blijft om te foerageren. De effecten van verstoring zijn afhankelijk van de periode waarin de aanleg werkzaamheden plaatsvinden. In de passende beoordeling is berekend dat in de worst-case scenario, dus bij een maximale verstoring, de aantal verstoorde vogels < 0,76% bedraagt ten opzichte van de jaartotalen die in de Westerschelde voorkomen. Dit geldt voor alle kwalificerende niet-broedvogelsoorten die in het projectgebied Zimmerman foerageren (zie Bijlage 3, tabel 7.3). De aantallen vogels die tijdens het aanleggen van de strekdammen verstoord kunnen worden zijn hiermee zeer beperkt. Bovendien zijn de mogelijke effecten tijdelijk (voor de duur van de werkzaamheden). Door opslibbing zal in het projectgebied Zimmerman ten opzichte van de autonome ontwikkeling, een toename ontstaan van laag dynamisch litoraal van circa 24 ha, met uiteindelijk juist een positief effect op foeragerende kwalificerende niet-broedvogels. De tijdelijke negatieve effecten op de foerageerfunctie in de aanlegfase op kwalificerende niet-broedvogels achten wij mede door het nemen van (standaard) mitigerende maatregelen, de uitwijkmogelijkheden en de uiteindelijke positieve effecten, gering, niet significant en aanvaardbaar.

Effecten op rustende- en overtijende niet-broedvogels

De aanleg van de strekdammen vindt bij laagwater plaats, aangezien de locaties waar deze aangelegd worden tijdens hoogwater overstromen. Dit betekent dat er geen hoogwatervluchtplaatsen kunnen worden verstoord tijdens de aanlegwerkzaamheden van de strekdammen. Wel kan er verstoring optreden door aanvoer van het materiaal over de Westerschelde en door verplaatsing van materieel (bijvoorbeeld rupskranen) tijdens hoogwater. Uit de passende beoordeling blijkt dat er een drietal relatief kleine hoogwatervluchtplaatsen aanwezig zijn in de omgeving van het projectgebied Zimmerman. De aantallen overtijende vogels zijn relatief beperkt. De meest westelijke gelegen hoogwatervluchtplaats, langs de

rand van het schor, valt grotendeels buiten het beïnvloedingsgebied van het project Zimmerman. In het geval er door het project Zimmerman verstoring van de hoogwatervluchtplaatsen optreedt, kunnen overtuigende vogels uitwijken naar de hoogwatervluchtplaatsen die in de directe omgeving en buiten de beïnvloedingszone van het project Zimmerman, langs de rand van het Schor van Waarde zijn gelegen. De tijdelijke negatieve effecten op de hoogwatervluchtplaatsfunctie in de aanlegfase op kwalificerende niet-broedvogels achten wij mede door het nemen van (standaard) mitigerende maatregelen, de goede en bereikbare uitwijkmogelijkheden om te rusten en te overtuigen, gering, niet significant en aanvaardbaar.

Effecten van monitoringswerkzaamheden op niet-broedvogels

Bij de monitoringswerkzaamheden worden vogeltellingen vanaf de dijk uitgevoerd, zodat verstoring als gevolg van de vogeltellingen tot een minimum worden beperkt. Het nemen van monsters, plaatsen en verwijderen van meetapparatuur enzovoort vindt plaats op een beperkt deel van het projectgebied, zodat er genoeg uitwijkmogelijkheden aanwezig blijven. De verstoring als gevolg van monitoring is beperkt, in ruimte en tijd. Significant negatieve effecten als gevolg van monitoring op kwalificerende niet-broedvogels zijn dan ook uitgesloten.

Effecten van morfologische ontwikkelingen op niet-broedvogels

De opslibbing tussen de strekdammen zal volgens het morfologisch model van (Dam & van de Rest) in het projectgebied Zimmerman bij het habitattypetype Estuaria (H1130) leiden tot een toename van het areaal laag dynamisch litoraal van circa 24 ha in 2033 ten opzichte van de autonome ontwikkeling. Boudewijn & De Jong (2017) hebben de gemiddelde aantallen foeragerende steltlopers berekend door de ingreep (project Zimmerman) ten opzichte van de autonome ontwikkeling. Uit de berekeningen blijkt dat in de autonome ontwikkeling (dus niets doen) met name de aantallen grote steltlopers (o.a. wulp en scholekster) sterk afnemen. Door de ingreep (project Zimmerman) wordt de afname aan grote steltlopers in belangrijke mate beperkt en is er sprake van een netto toename voor alle kwalificerende steltlopers ten opzichte van de autonome ontwikkeling (zie bijlage 3, tabel 7.5). Na de uitvoering van het project Zimmerman wordt monitoring uitgevoerd, om de beoogde ontwikkelingen te kunnen volgen en eventueel bij te sturen. De looptijd de monitoring bedraagt tien jaar. Na vijf jaar vindt een evaluatie plaats van de resultaten en wordt de monitoring zo nodig aangepast voor de daaropvolgende vijf jaar. Op basis van de evaluaties wordt beoordeeld of bijsturing van de dimensies van de dammen nodig is. Na tien jaar wordt een definitief rapport opgesteld en wordt met het bevoegd gezag afgestemd of nadere monitoring nog nodig is. Het monitoringsprogramma kan gezien worden als "vinger aan de pols" om te kunnen bepalen of dit toekomstbeeld inderdaad werkelijkheid wordt. Eventueel vindt bijsturing plaats. Het monitoringsprogramma wordt als voorschrift in deze vergunning opgenomen (voorschrift 6).

Conclusie effecten op kwalificerende (niet-)broedvogels

De uitvoering van het project Zimmerman heeft een gunstig effect op vogels omdat er een grotere oppervlakte aan laagdynamisch gebied en droogvallend slik ontstaat. Door opslibbing zal in het projectgebied Zimmerman ten opzichte van de autonome ontwikkeling, een toename ontstaan van laag dynamisch litoraal van circa 24 ha. Door de uitbreiding van de foerageermogelijkheden heeft het project Zimmerman uiteindelijk juist een positief effect op kwalificerende niet-broedvogels. De tijdelijke negatieve effecten in de aanlegfase op kwalificerende broedvogels en kwalificerende niet-broedvogels achten wij mede door het nemen van (standaard) mitigerende maatregelen en de positieve effecten op langere termijn, gering, niet significant en aanvaardbaar.

Beoordeling effecten op habitatsoorten

Door het project Zimmerman zijn negatieve effecten mogelijk op habitatsoorten. De nauwe korfslak komt in het projectgebied Zimmerman niet voor. Negatieve effecten door het project Zimmerman op de nauwe korfslak zijn dan ook uitgesloten. Verstoring van het natuurlijk zwem- en foerageergedrag door de werkzaamheden op beschermde vissoorten, zoals de zeeprík, rivierprík en de fint zullen niet ontstaan. Het belangrijkste voor het behoud van de vissoorten is behoud van de paaiplaatsen. Geen van de soorten gebruikt de Westerschelde als paaiplaats. Voor de zeeprík en rivierprík is het met name van belang dat de doortrekmogelijkheden niet worden belemmerd. Dit is door de werkzaamheden niet het geval. Negatieve effecten door het project Zimmerman op de zeeprík, rivierprík en de fint zijn eveneens uitgesloten.

In de aanlegfase en tijdens de monitoringswerkzaamheden van het project Zimmerman kan er sprake zijn van verstoring van zeehondenligplaatsen op de plaatrand aan de zuidkant van de Zimmermangeul. De plaat is een onderdeel van een set van meerdere rustplaatsen in het oostelijke deel van de Westerschelde, waar zeehonden gebruik van maken, afhankelijk van de verstoring (zie bijlage 3, figuur 4.3b). Gezien de korte afstand tot de aan te leggen strekdammen kunnen de werkzaamheden er toe leiden dat de zeehonden zich zullen verplaatsen naar delen van de plaat buiten de verstoringafstand. De

effecten daarvan zijn beperkt gezien de mobiliteit van zeehonden en de beschikbaarheid van voldoende alternatieve en bereikbare ligplaatsen buiten de verstoringzone, op dezelfde droogvallende plaat. Bovendien zijn de mogelijke effecten tijdelijk (voor de duur van de werkzaamheden) en mogelijke verstoring treedt alleen op tijdens laagwater als er daadwerkelijk in het projectgebied gewerkt wordt. Jonge zeehonden tijdens de zoogperiode zijn echter minder mobiel en kunnen door verstoring van hun moeder gescheiden worden, wat uiteindelijk kan leiden tot sterfte. Om effecten door verstoring op jonge zeehonden in de zoogperiode te voorkomen, zijn werkzaamheden (aanleg en monitoringswerkzaamheden) in de zoogperiode 15 mei tot 1 augustus, niet toegestaan (voorschrift 11). Een enkele zeehond kan zich foeragerend of migrerend in het projectgebied Zimmerman begeven. In het geval verstoring plaats vindt zijn er genoeg uitwijkmogelijkheden voor foeragerende of migrerende zeehonden buiten het door het project Zimmerman verstoorte gebied. Door het opnemen van (standaard) mitigerende maatregelen worden effecten op zeehonden door het project Zimmerman zo veel mogelijk beperkt en zijn significant negatieve effecten, uitgesloten.

Beoordeling effecten in cumulatie met andere projecten

Bij vergunningverlening voor een project dient een beoordeling plaats te vinden van de cumulatieve gevolgen indien het project, afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of handelingen, significante gevolgen kan hebben voor het desbetreffende Natura 2000-gebied. Vergunning kan alleen worden verleend als het project afzonderlijk of in combinatie met andere projecten geen significante gevolgen heeft. In de passende beoordeling wordt aangegeven dat de effecten van o.a. de zandruilproef, vooroeverbestortingen en het storten van bagger en de aanleg van strekdammen bij Baalhoek en Knuitershoek als relevante projecten te worden gezien waarbij cumulatie van effecten mogelijk is. Voor het habitattypen Estuaria (H1130), treedt er door de aanleg van de strekdammen geen cumulatie op van permanent ruimtebeslag met de strekdammen van Baalhoek en Knuitershoek, omdat alleen de effecten van projecten en handelingen in cumulatie dienen te worden meegerekend die wel zijn vergund maar nog niet gerealiseerd. Omdat de strekdammen bij Baalhoek en Knuitershoek reeds enkele jaren geleden zijn aangelegd, kan hier geen sprake meer zijn van cumulatie met dit project. Het totale areaal waarop cumulatie optreedt van permanent ruimtebeslag is echter nog dusdanig klein dat deze verwaarloosbaar is in relatie tot de totale oppervlakte van de habitattypen en de natuurlijke variatie die in de Westerschelde op dit habitattypen optreedt. Significante negatieve effecten ook in cumulatie treden er op het habitattypen Estuaria (H1130) en andere habitattypen dan ook niet op.

Omdat de effecten van verstoring van niet-broedvogels door andere projecten op ruime afstand van het projectgebied plaatsvinden is er geen sprake van overlap van uitwijkmogelijkheden en treedt er geen cumulatie op van effecten voor de niet-broedvogels in het plangebied Bath. Omdat het totale verstoringgebied in de Westerschelde van alle projecten tezamen beperkt is, de aantal verstoorte vogels beperkt en de verstoring niet overal gelijktijdig plaatsvindt zal er geen sprake zijn van cumulatief significante effecten op niet-broedvogels.

Beoordeling van effecten ten aanzien van het Provinciaal beleid

Het project Zimmerman kan zodanig worden uitgevoerd dat er geen significante aantasting plaatsvindt van de wezenlijke kenmerken of waarden van de Zeeuwse beschermde natuur en onvermijdelijke verstoring zo klein mogelijk worden gehouden. Naar ons oordeel is er geen strijdigheid met het Omgevingsplan Zeeland 2012-2018.

Uw activiteiten leveren geen strijdigheden op met de in artikel 1.10 van de Wet natuurbescherming genoemde doelen.

C. Conclusies

C1. Algemeen

Het project Zimmerman, is geen activiteit die direct verband houdt met en niet nodig is voor het beheer van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe.

Met de door u uitgevoerde passende beoordelingen als bedoeld in artikel 2.8, eerste lid, van de Wet natuurbescherming, en de daarbij behorende documenten, is de zekerheid verkregen dat met het uitvoeren van de aangevraagde activiteiten, rekening houdend met de relevante instandhoudingsdoelstellingen en met inachtneming van de in de vergunning opgenomen voorschriften, geen aantasting zal plaatsvinden van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. Wij zijn op grond van bovenstaande overwegingen van oordeel dat de vergunning onder oplegging van voorschriften (bijlage 1) kan worden verleend.

D. Overige wet en regelgeving

Bij de beoordeling van onderhavige aanvraag zijn andere aspecten dan gerelateerd aan de Wet natuurbescherming, hoofdstuk 2 Natura 2000-gebieden, en de daarbij behorende regelgeving niet betrokken. Mogelijk zijn er voor de activiteiten waarop de aanvraag betrekking heeft nog andere bepalingen van toepassing. Wij wijzen u erop dat het kan zijn dat voor het uitvoeren van uw activiteit tevens een vergunning en/of ontheffing en/of meldingsplicht vereist kan zijn op grond van andere hoofdstukken van de Wet natuurbescherming en/of van andere wet- en regelgeving.

E. Zienswijzen

Een ontwerp van dit besluit, inclusief de aanvraag en alle bijbehorende stukken, hebben wij gedurende zes weken ter inzage gelegd tijdens welke periode belanghebbenden hun zienswijze konden indienen. Zes kregen op die manier de gelegenheid om hun zienswijze te geven op het ontwerpbesluit inclusief de aanvraag en alle bijbehorende stukken. Ook u kreeg de gelegenheid een zienswijze in te dienen. De ter inzage legging van het ontwerpbesluit is bekend gemaakt via: <http://www.zeeland.nl/publicaties-enbekendmakingen/provinciaal-blad-enbekendmakingen> en op <http://www.overheid.nl>. Het ontwerpbesluit heeft ter inzage gelegen van 31 oktober 2018 tot en met 12 december 2018. In deze periode zijn er twee zienswijzen ingediend. Een zienswijze per brief (brief van 10 december 2018) is ingediend door AgriTeam Makelaars Zeeland B.V. namens de heer J.J. Parlevliet (zienswijze 1 t/m 4). Vogelbescherming Nederland heeft, per mail (mail van 12 december 2018) een zienswijze ingediend (zienswijze 5 t/m 9). Wij zullen hieronder de aangevoerde gronden van de zienswijzen weergeven en er puntsgewijs een reactie op geven.

Ontvankelijkheid

De zienswijzen zijn op de voorgeschreven wijze ingediend.

Beantwoording zienswijze AgriTeam namens de heer Parlevliet

AgriTeam Makelaars Zeeland B.V. (verder AgriTeam) geeft aan dat zij namens hun opdrachtgever, de heer J.J. Parlevliet deze zienswijze indienen op de ontwerpvergunning Wet natuurbescherming, NPW project Zimmerman, Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe.

AgriTeam geeft aan dat de heer Parlevliet is eigenaar van het kadastrale perceel Kruiningen O 1109 groot 55.14.00 ha. Op het betreffende perceel ligt een ontwerpvergunning als bedoeld in de Wet natuurbescherming ter inzage voor het aanleggen van twee strekdammen. Het verzoek van de heer Parlevliet is om de vergunning niet te verlenen.

1. Vergunning niet uitvoerbaar

Volgens AgriTeam kan de vergunning niet worden uitgevoerd wegens privaatrechtelijke belemmeringen met een evident karakter. AgriTeam wijst daarbij op het eigendomsrecht van de heer Parlevliet, dat in de weg staat aan het uitvoeren van de vergunning. De heer Parlevliet heeft (vooral nog) immers niet toegestaan dat het project "Zimmerman" op zijn eigendom wordt gerealiseerd. Daaraan doet niet af dat de provincie Zeeland bij brief van 4 april 2018 heeft aangegeven zo nodig een gedoogplicht op grond van artikel 2.6 jo 2.10 van de Wet natuurbescherming op te leggen, omdat gezien de rechtspraak, gelet op de gevolgen hiervan voor de heer Parlevliet, op voorhand niet aannemelijk is – en ook niet aannemelijk is gemaakt – dat een zodanige gedoogplicht kan worden opgelegd. Daarbij is ook van belang dat op de gronden in kwestie verschillende (zakelijke) rechten rusten, waaronder het recht van aanwas, ook voor – in de bewoordingen van de bijgesloten akte van 8 november 1911 – "den nieuw aan te leggen dijk ter indijking der aan de anderen toebehorende schorren". Uitvoering van de onderhavige vergunning zou ertoe leiden dat hij dit recht niet meer kan uitwinnen. Onder die omstandigheden kan – reeds daarom – geen gedoogplicht worden opgelegd. Aldus is het project waarvoor de onderhavige vergunning is aangevraagd – en daarmee de vergunning zelf – niet uitvoerbaar.

Het klopt dat ten tijde van de uitvoering van dit project, naast de noodzakelijke vergunningen ook toestemming verleend dient te zijn door de eigenaar dan wel een gedoogplicht van kracht dient te zijn. Het overleg met de heer Parlevliet hierover is ruim een jaar geleden opgestart en de intentie is nog steeds om in goed overleg tot een toestemming te komen. Maar lukt dit niet, dan zal een gedoogplicht opgelegd worden. Vooral nog is er geen reden om aan te nemen dat dit niet zal lukken. Immers, door de heer Parlevliet is niet onderbouwd wat zijn nadeel of schade zou zijn als gevolg van het voorgenomen project, en is dit ook niet aannemelijk. Het project resulteert in een betere natuurkwaliteit en door de heer Parlevliet is niet onderbouwd hoe het proces van

sedimentatie en ophoging in de weg zou staan aan het recht van aanwas waarop hij zich beroept.

2. Gevolgen voor habitattypen

AgriTeam geeft aan dat niet in geschil is dat de aanleg van de strekdammen zowel in de aanlegfase als in de definitieve situatie negatieve gevolgen heeft voor de verschillende habitattypen in het onderhavige Natura 2000-gebied. AgriTeam geeft aan dat deze gevolgen door de provincie Zeeland als verwaarloosbaar klein en zeker niet significant beschouwd. AgriTeam geeft aan dat de heer Parlevliet de provincie Zeeland in dit standpunt niet kan volgen. Dit geldt in het bijzonder voor de effecten op het habitatype Estuaria (H1130), waar de tijdelijke en definitieve negatieve effecten betrekking hebben op 0,75 ha respectievelijk 0,6 hectare. Dergelijke oppervlakten kunnen volgens AgriTeam redelijkerwijs niet als verwaarloosbaar en/of als niet significant worden beschouwd, zodat de vergelijking met ABRvS 11 februari 2015, ECLI:NL:RvS:2015:325 reeds daarom mank gaat. Daar komt bij volgens AgriTeam, dat de gevolgen van ieder project op een Natura 2000-gebied op de eigen merites moeten worden beoordeeld. AgriTeam verwijst naar de annotatie van Woldendorp onder voornoemde uitspraak in BR2016/19: "relevante omstandigheden zijn de bestaande belasting, de kritische depositiewaarde voor de desbetreffende stikstofgevoelige habitats, die per habitat sterk kan verschillen, de bestaande staat van instandhouding en in verband daarmee de instandhoudingsdoelstellingen voor het gebied, in het bijzonder de habitat. De ze combinatie van factoren is telkens uniek, en daarom kan niet zonder meer verwezen naar de situatie in andere gebieden".

Volgens AgriTeam zal moeten worden gezien en beoordeeld, of en zo ja in hoeverre het betrokken project, gelet op de hiervoor genoemde omstandigheden, leidt tot significante gevolgen voor de relevante habitattypen. Een dergelijke beoordeling ontbreekt, althans hiervan blijkt in ieder geval niet uit het ontwerpbesluit. De enkele stelling dat er sprake zou zijn van een "beperkte kwaliteit ter plaatse waar "kale" veenbanken voorkomen" is hiervoor bepaald onvoldoende en overtuigt volgens AgriTeam in ieder geval niet.

De conclusie dat in het ontwerpbesluit een beoordeling ontbreekt waaruit blijkt dat het project Zimmerman niet leidt tot significant gevolgen voor de relevante habitattypen, klopt niet. Onder het kopje "beoordeling van de effecten op kwalificerende habitattypen" wordt op pagina 8, 9 10 en 11 van het ontwerpbesluit uitvoerig ingegaan hoe wij de mogelijke negatieve effecten op de relevante habitattypen Estuaria (H1130), Zilte pioniersvegetatie (H1310), Slijkgrasvelden (H1320) en Schorren en zilte graslanden (H1330A) hebben beoordeeld. De conclusie dat er door het project Zimmerman geen significant negatieve effecten op habitattypen optreden, hebben wij kunnen maken op basis van diverse onderbouwende rapporten waaronder de passende beoordeling en andere in de tekst bij de beoordeling genoemde rapporten, en de kennis die bij de provincie Zeeland aanwezig is. Door het buitendijkse project Zimmerman uit te voeren wordt de hydrodynamiek verlaagd, waardoor slib in droogvallende gedeelten van het projectgebied kan sedimenteren. Dit betekent een verbetering van de kwaliteit van droogvallende slikken en platen als onderdeel van het habitatype Estuaria (H1130) en vergroting van de draagkracht van het foerageergebied voor diverse Natura 2000-gebied kwalificerende soorten. De opslibbing tussen de strekdammen zal volgens het morfologisch model van (Dam & van de Rest) in het projectgebied Zimmerman bij het habitatype Estuaria (H1130) leiden tot een toename van het areaal laag dynamisch litoraal van circa 24 ha in 2033 ten opzichte van de autonome ontwikkeling. Gezien de beperkte omvang van de (deels tijdelijke) effecten en het opnemen van mitigerende maatregelen in de voorschriften van de vergunning, worden negatieve effecten op alle relevante habitattypen binnen het beïnvloedingsgebied van het project Zimmerman, zo veel mogelijk voorkomen.

3. Effecten stikstofdepositie

Volgens AgriTeam blijkt uit de ontwerpvergunning en de hieraan ten grondslag liggende stukken, dat de bijdrage aan stikstofdepositie als gevolg van het onderhavige project circa 0,83 mol/ha/jr bedraagt. Aangegeven wordt dat voor het onderhavige project ontwikkelruimte is gereserveerd in het ader van het PAS.

AgriTeam geeft aan dat bij verwijzingsuitspraak van 17 mei 2017 (ELI:N:RvS:2017:1259) de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft geconstateerd dat de onderbouwing van het PAS op een aantal onderdelen moet worden verbeterd en aangevuld. Daarnaast heeft volgens AgriTeam de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State geconstateerd dat de onderbouwing van het PAS op een aantal onderdelen moet worden verbeterd en aangevuld. Daarnaast heeft de Afdeling prejudiciële vragen gesteld aan het Hof van Justitie van de

Europese Unie (hierna: Hof van Justitie). Deze prejudiciële vragen hebben met name betrekking op de verenigbaarheid van het PAS dan wel van onderdelen van het PAS met richtlijn 92/43/EEG (de Habitatrichtlijn). Deze vragen zijn beantwoord bij arrest van het Hof van Justitie van 7 november 2018 (ECLI:EU:C:2018:882). Uit de beantwoording van de prejudiciële vragen door het Hof van Justitie volgt volgens AgriTeam dat een programmatische aanpak van de stikstof problematiek als zodanig niet in strijd is met artikel 6, derde lid, van de Habitatrichtlijn, mits na een grondige en volledige toetsing van de wetenschappelijke deugdelijkheid van de beoordeling kan worden gegarandeerd dat er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat, dat geen van de plannen of projecten schadelijke gevolgen heeft voor de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied. Deze beoordeling is aan de nationale rechter overgelaten.

Volgens AgriTeam is blijkens het arrest van het Hof van Justitie het dan ook aan de nationale rechter om te beoordelen of rekening mag worden gehouden met maatregelen (autonome maatregelen, bron- en herstelmaatregelen), ook als deze nog niet zijn getroffen en resultaat hebben gehad, waarbij volgens het Hof van Justitie geldt dat toekomstige voordelen niet mogen worden betrokken als deze niet vast staan, met name omdat nog niet is uitgewerkt hoe de voordelen tot stand zullen worden gebracht of omdat het niveau van de wetenschappelijke kennis het niet mogelijk maakt dat zij met zekerheid in kaart worden gebracht of gekwantificeerd. Daarbij gaat het niet alleen om de positieve, maar ook om eventuele negatieve gevolgen.

Volgens AgriTeam sluit deze benadering aan zoals deze naar voren komt in de hiervoor genoemde verwijzingsuitspraak van de Afdeling van 17 mei 2017, waarin reeds door de Afdeling is geconstateerd dat de onderbouwing van het PAS op aantal onderdelen, waaronder de effecten van diverse PAS betrokken maatregelen, moeten worden aangevuld en verbeterd. De (nadere) beoordeling van de wetenschappelijke onderbouwing van het PAS staat centraal in de nog aanhangige procedures bij de Afdeling. In welk verband – volgens AgriTeam – op 14 februari een zitting plaatsvindt.

AgriTeam geeft aan dat nu de Afdeling enerzijds heeft geconstateerd dat het PAS gebreken vertoont en nu anderzijds niet is gebleken dat deze gebreken – binnen afzienbare termijn – (kunnen) worden hersteld, kan het PAS niet dienen ter onderbouwing van het onderhavige project, voor zover het de gevolgen hiervan voor de stikstofdepositie betreft.

Met het rekenmodel AERIUS Calculator, zijn voor de passende beoordeling van de effecten van stikstofdepositie als gevolg van het project "Zimmerman" depositieberekeningen uitgevoerd. De berekeningen geven het juiste inzicht om te kunnen oordelen of en welke effecten mogelijk zijn. Uit het resultaat blijkt dat alleen het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saefinghe binnen de invloedsfeer van het projectgebied is gelegen. De emissiebronnen die leiden tot stikstofdepositie zijn op de juiste wijze in het model ingevoerd, o.a. rekening houdend met de tijdelijkheid van het project. Het resultaat is een hoogste depositie bijdrage van 0,83 mol/ha/jaar, dit betreft het habitatype Slijkgrasvelden (H1320). Daarnaast is sprake van de hoogste bijdrage van 0,67 en 0,49 mol/ha/jaar op respectievelijk (Schorren en zilte graslanden, buitendijks (H1330A) en Zilte pioniersbegroeiingen (H1310A). Zoals uit bijlage 5 van de aanvraag (AERIUS resultaat PDF) valt op te maken, vindt de hoogste depositietoename plaats op een hexagoon waar geen sprake is van een (naderende) stikstofoverbelasting. Dit betekent dat de bijdrage als gevolg van het project Zimmerman passend kan worden beoordeeld (afzonderlijke projectbeoordeling) zonder een beroep te doen op de passende beoordeling van de PAS. Hier is door SWECO niet voor gekozen en als zodanig niet in het ontwerpbesluit verwerkt. Er is geen beroep op PAS noodzakelijk, geen (autonome) depositieruimte, vergunning- noch meldingsplicht, omdat geen sprake is van enige toename op een kwalificerend stikstofgevoelig habitat waar sprake is van een (naderende) stikstofoverbelasting.

Naar aanleiding van deze zienswijze op het ontwerpbesluit, hebben wij de tekst onder het kopje "Effecten van Stikstofdepositie op habitattypen" (tekstueel) in het besluit aangepast.

4. Conclusie

AgriTeam verzoek namens de heer Parlevliet om de vergunning niet, althans niet voordat het ontwerp hiervan met inachtneming van het voorgaande is gewijzigd, te verlenen.

Naar aanleiding van de door AgriTeam ingediende zienswijzen (1 t/m 4) op het ontwerpbesluit, zien wij geen aanleiding om het besluit niet te nemen. Wel hebben wij naar aanleiding van de zienswijze aangaande stikstofdepositie, genoemd onder punt 3, de tekst onder het kopje "Effecten van Stikstofdepositie op habitattypen" (tekstueel) in het besluit aangepast.

Beantwoording zienswijze Vogelbescherming Nederland

5. Vogelbescherming geeft in haar zienswijze aan dat zij zich niet kunnen vinden in de buitendijkse maatregelen en dus ook niet in de projecten Ossensisse en Zimmerman. De buitendijkse maatregelen dragen niet bij aan estuariene natuurontwikkeling. Door de buitendijkse maatregelen wordt de rivier niet meer ruimte geboden voor natuurlijke dynamiek en slikvorming. De rivier wordt als het ware nog meer ingesnoerd. Bovendien vinden de maatregelen plaats in het oosten van de rivier, maar voor de meeste kans op natuurherstel zijn maatregelen in het midden van de Westerschelde nodig.

Deze zienswijze nemen wij voor kennisgeving aan.

6. Vogelbescherming Nederland geeft in haar zienswijze aan dat ze positief zijn over het creëren van een hoogwatervluchtplaats bij het project Ossensisse. Is dit bij Zimmerman ook nog mogelijk of liggende strekdammen daarvoor op de verkeerde hoogte (wordt het overspoeld met vloed)? *Bij het project Zimmerman worden geen (nieuwe) hoogwatervluchtplaatsen aangelegd, de strekdammen lopen onder tijdens hoogwater. Het aanleggen van nieuwe strekdammen op de locatie Zimmerman achten wij ook niet zinvol, omdat het aangrenzende Schor van Waarde reeds benut wordt als hoogwatervluchtplaats. Het Schor van Waarde omvat een omvangrijk hooggelegen schorgebied wat alleen bij extreem hoog water volledig overstroomt.*
7. Vogelbescherming Nederland vraagt of beide projecten alleen ter afremming van een verslechtering van de plangebieden dienen, met andere woorden, de plangebieden worden in de loop van de tijd steeds meer hoogdynamisch en door de maatregelen wordt deze ontwikkeling louter afgeremd? Of wordt er ook nog nieuw laagdynamisch litoraal gebied gecreëerd met de maatregelen?

Door het buitendijkse project Zimmerman uit te voeren wordt de hydrodynamiek verlaagd, waardoor slib in droogvallende gedeelten van het projectgebied kan sedimenteren. Dit betekent een verbetering van de kwaliteit van droogvallende slikken en platen als onderdeel van het habitattype Estuaria (H1130) en vergroting van de draagkracht van het foerageergebied voor diverse Natura 2000-gebied kwalificerende soorten. De opslibing tussen de strekdammen zal volgens het morfologisch model van (Dam & van de Rest) in het projectgebied Zimmerman bij het habitattype Estuaria (H1130) leiden tot een toename van het areaal laag dynamisch litoraal van circa 24 ha in 2033 ten opzichte van de autonome ontwikkeling. Het project Ossensisse wordt in een afzonderlijke procedure doorlopen en kan feitelijk hier niet ter discussie staan. Wij beantwoorden de zienswijze van Vogelbescherming Nederland met betrekking tot het project Ossensisse, dan ook in het besluit voor het project Ossensisse en niet in dit besluit.

8. De vergunning van het project Zimmerman ziet toe op het broedseizoen, er mag niet gewerkt worden in het schor tussen 15 maart en 1 juli (voorschrift 10). Volgens Vogelbescherming Nederland geldt dit echter alleen voor de kwalificerende Natura 2000-broedvogels. Vogelbescherming Nederland geeft aan dat zij graag zouden zien dat een deskundig ecooloog op 1 juli een check doet of er inderdaad geen broedende vogels aanwezig zijn, voordat men de werkzaamheden weer hervat. De ecooloog dient dan op alle broedende vogels te checken en niet alleen op de kwalificerende broedvogels.

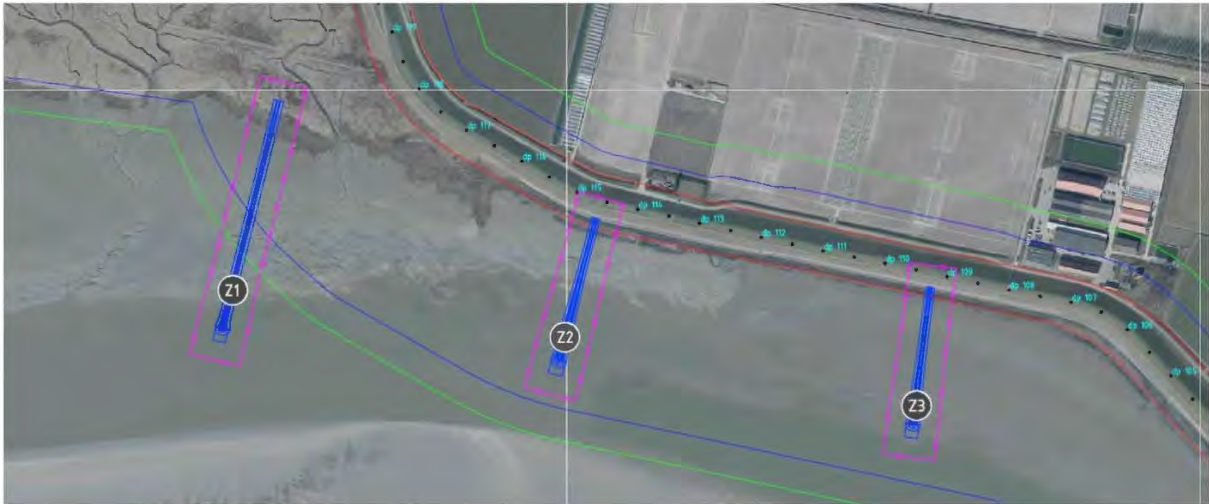
Alleen de westelijke strekdam van het project Zimmerman bevindt zich binnen het beïnvloedingsgebied van mogelijke broedplaatsen van (niet)kwalificerende broedvogels. Uit voorschrift 10 (aangaande mogelijke effecten op broedvogels) en voorschrift 11 (aangaande mogelijke effecten op jonge zeehonden) blijkt dat er in de periode 15 maart tot 1 augustus niet aan de westelijke strekdam gewerkt mag worden. De kans dat er na 1 augustus (ruim 1 maand na het broedseizoen) nog gebroed wordt in het schor achten wij zeer klein.

9. Vogelbescherming Nederland vraagt of er een ontheffing op grond van hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming nodig is voor de broedvogels (Natura 2000 en andere soorten) indien verstoring niet effectief kan worden voorkomen?

Het voorkomen van jaarrond beschermde nestplaatsen van vogels in het plangebied is uit te sluiten gezien het ontbreken van bomen en gebouwen in het buitendijkse gebied. Een

overtreding van verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming ten aanzien van vogels met een jaarrond beschermde nestplaats is derhalve dan ook niet aan de orde. Op het schor broeden diverse vogels. De aanleg van de westelijke strekdam in het broedseizoen zou kunnen leiden tot het vernietigen of verstoren van nesten. Omdat er aan de westelijke strekdam niet gewerkt mag worden in het broedseizoen wat loopt van 15 maart tot 1 juli en niet in het zoogseizoen van jonge zeehonden, wat loopt van 15 mei tot 1 augustus (voorschrift 10 en 11), worden effecten op broedvogels voorkomen en is er geen sprake van een overtreding van verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming. Een ontheffing voor broedvogels op grond van hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming is derhalve dan ook niet nodig.

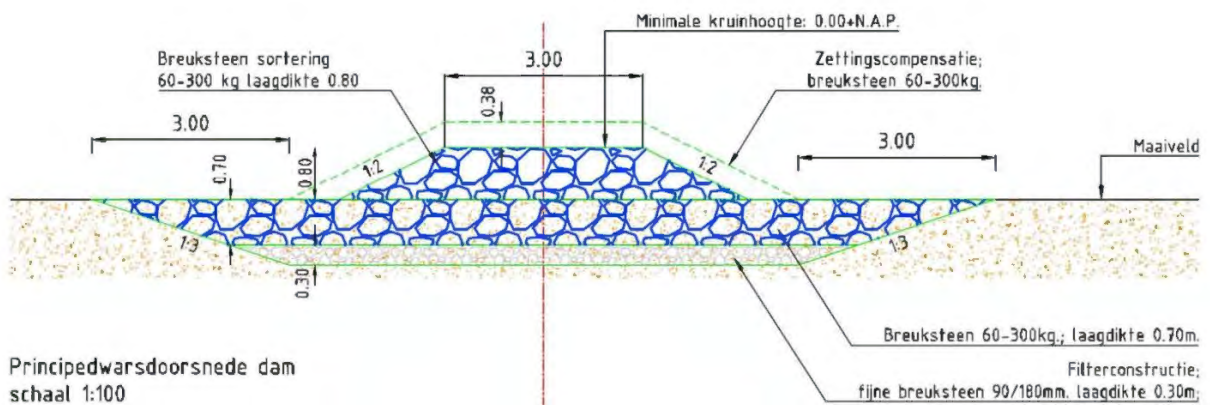
Bijlage 3

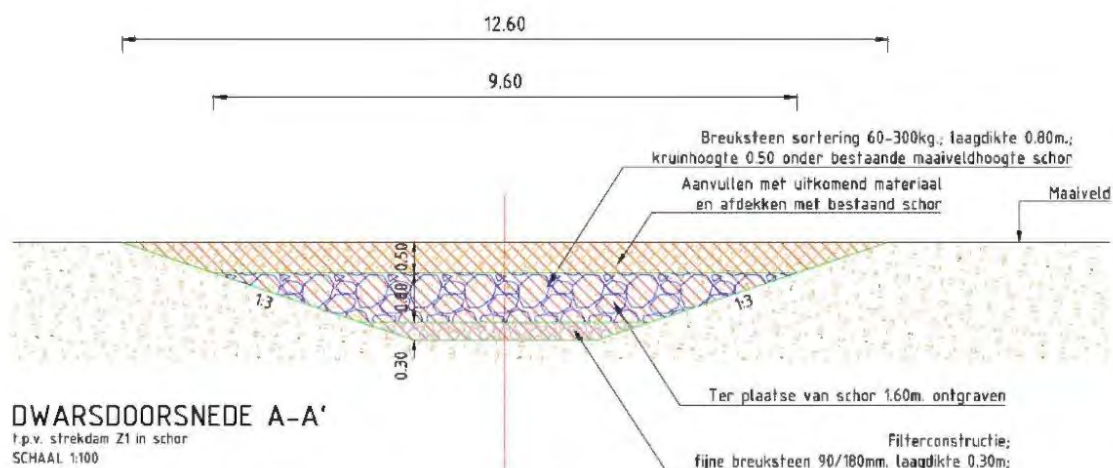
Figuur 6.1. Projectgebied aanleg strekdammen

Tabel 6.1. Dimensionering van de strekdammen

Strekdam	Lengte totaal [m ¹]	Breedte inclusief onderlaag [m ¹]	Breedte dam exclusief onderlaag [m ¹]	Oppervlakte inclusief onderlaag [m ²]	Oppervlakte dam exclusief onderlaag [m ²]
Z1	392	16-24	6-15	6.477	2.906
Z2	255	14-24	6-16	4.315	2.570
Z3	240	14-23	6-15	3.910	2.120
Totaal	887			14.702	7.596

Figuur 6.2. Principe-dwarsdoorsnede strekdam op het slijk (bron: Kaslander, 2017).

Figuur 6.3. Principe-dwarsdoorsnede strekdam ter hoogte van het schor (bron: Kaslander, 2017).

Tabel 7.3 Berekende aantallen foeragerende vogels binnen potentiële verstoringsgebied en % van ten opzichte van Westerschelde

Soort*	Jaartotaal aantal foeragerende vogels binnen verstoringsgebied*	Maximumaantal foeragerende vogels binnen verstoringsgebied in vier aaneengesloten maanden (worst case)**	% van het maximaal aantal vogels in vier aaneengesloten maanden binnen verstoringsgebied ten opzichte van het jaartotaal in de Westerschelde***
Bontbekplevier	6,5	3,8	0,09%
Bonte strandloper	75,1	58,4	0,06%
Drieteenstrandloper	23,7	17,8	0,26%
Groenpootruiter	3,9	2,8	0,50%
Kanoet	0,2	0,2	0,00%
Kluut	41,3	32,4	0,76%
Rosse grutto	12,9	7,4	0,10%
Scholekster	428,2	204,9	0,28%
Steenloper	1,1	0,7	0,07%
Tureluur	39,9	20,8	0,35%
Wulp	379,2	166,9	0,43%
Zilverplevier	8,7	5,5	0,03%

*Aantal foeragerende vogels in de verstoringsgebied (jaar totaal) = (aantal foeragerende vogels (zoals berekend door BUWA voor de T0 situatie in het voor dit studie afgebakend onderzoeksgebied) x 8,4% (laagdynamisch litoraal binnen verstoringsgebied/laagdymaisch litoraal onderzoeksgebied BUWA) x 12 maanden

**Totaal aantal foeragerende vogels in verstoringsgebied in vier maanden met hoogste aantallen (worst case) = som van aantal in vier aaneengesloten maanden met hoogste aantallen vogels. Aantal per maand = (gemiddeld aantal foeragerende vogels in verstoringsgebied/per maand) x (% van vogels in een maand met maximaal aantal tov de jaar totaal, op basis van de hoogwatervluchtplaatstellingen in 2011-2015).

***% verstoorde foeragerende vogels in vier maanden met hoogste aantallen ten opzichte van jaar totaal Westerschelde = (kolom 3: totaal aantal foeragerende vogels in verstoringsgebied in vier maanden met hoogste

Tabel 7.5 Berekende seizoengemiddelde veranderingen in aantallen foeragerende steltlopers in het onderzoekgebied 18 jaar later bij de autonome ontwikkeling (T18) en 18 jaar na de ingreep (T18) ten opzichte van de huidige situatie en het verschil tussen ingreep en autonoom na 18 jaar (Boudewijn & De Jong (2017)).

Soort	effect autonoom	effect ingreep	ingreep t.o.v autonoom
bontbekplevier	0,1	0,6	0,5
bonte strandloper	0,9	6,7	5,8
drieteenstrandloper	0,3	2,1	1,8
groenpootruiter	0,0	0,4	0,3
kanoet	0,0	0,0	0,0
kluut	-8,7	-5,3	3,3
rosse grutto	-2,7	-1,7	1,0
scholekster	-90,0	-55,3	34,7
steenloper	0,0	0,1	0,1
tureluur	0,5	3,6	3,1
wulp	-79,7	-48,9	30,8
zilverplevier	0,1	0,8	0,7
totaal	-179,2	-97,0	82,3

Figuur 4.3b Waarnemingen gewone en grijze zeehonden 2010-2016 in de omgeving van de locatie Zimmerman in de verschillende jaren: 2010 (donkerblauw), 2011 (rood), 2014 (turkoois), 2015 (licht blauw), 2016 (bruin). Kleinste stip = 1-20 individuen, middelgrote stip= 21-50 individuen, grootste stip= 51-200 individuen. Bron: Geoloket, provincie Zeeland, februari 2018. (<https://zldgwb.zeeland.nl/geoloket/?Viewer=Natura2000>). Plangebied in de rode cirkel.

Figuur 6.4 Transportroute voor eventuele aan- en afvoer van materieel over land